

СТАНОВИЩЕ

от **проф. д-р Мария Димитрова Стойчева**, Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Научна специалност: Политология 5.11.02 и Философия на културата, политиката, правото
и икономиката 5.01.13

на: дисертационния труд на **Стела Пламенова Конакчиева** на тема *Ролята на свободното движение на хора за създаването на модели на европейска идентичност* за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки, шифър 05.11.02 Политология (Европеистика - Политологични изследвания на ЕС – Европейска идентичност) към СУ „Климент Охридски“, Философски факултет в рамките на договор за докторантура под двойно научно ръководство с Университета в Лиеж, Белгия

Основание за представяне на становището: участие в състава на научно жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № РД 38 – 303 / 19.05.2017 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ и Протокол №1 от заседание на научното жури.

Становището е изготвено в съответствие с изискванията на: Закона за развитието на академичния състав в Република България, обн. ДВ, бр.38 /21.05.2010 г., с последно изменение и допълнение в ДВ бр. 68/02.08.2013 г.; Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, обн. ДВ бр.75/24.09.2010 г., с последно изменение и допълнение ДВ бр.62/12.07.2013 г.

1. Информация за дисертантката

Авторката на дисертационния труд е редовен докторант съгласно решение на Факултетния съвет на Философски факултет, заповед РД20-155/22.01.2014 на Ректора на СУ. Стела Конакчиева е отчислена с право на защита. Дисертационният труд е обсъден на разширен катедрен съвет на катедра „Европеистика“ при СУ „Свети Климент Охридски“, Философски факултет на 28.03.2017 г. Докторантката работи под двойно научно ръководство на проф. д-р Мария Стойчева в Софийски университет и на проф. Кентен Мишел в Университета в Лиеж, Белгия.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Представената от кандидатката дисертация се състои от Увод, четири глави, Заключение, използвана литература и три приложения в обем от 205 страници, от които 158 страници основен текст. Използвани са 108 литературни източника, сред които само два са на

български език. Дисертацията включва три приложения: Приложение А Въпросник, Приложение В Транкрибирани интервюта и Приложение С Годишен доклад за мобилността на работната сила за 2014 г. Дисертационният труд е оформен съгласно техническите изисквания.

Уводът съдържа необходимите компоненти като актуалност на темата, основни цели и задачи на изследователската работа, представяне на общата рамка на изследователската работа. Дисертантката демонстрира познаване на нови изследвания по темата и ясно очертава теоретичната рамка, която вдъхновява изследователската ѝ работа и в която настоящата дисертация си поставя целта да се впише. В същото време Стела Конакчиева предлага приносно разглеждане на свободното движение на хора като създаващо контекст на формиране на европейска идентичност като използва понятието за „връзки“ (bonds) като с това доразвива и разширява приложението на понятие за политически връзки на Джонатан Уайт. Дисертантката ясно формулира изследователските си въпроси и обосновава избора на изследователски методи за провеждане на изследването.

Първа глава на дисертацията обосновава теоретичната рамка и подхода към темата за европейската идентичност. Тя демонстрира широта на познаването на съвременните концепции за идентичностите, формирането на идентичност и по-специално тезите относно европейската идентичност и факторите за формирането ѝ. Авторката подхожда селективно към обзора на теориите като умело вплита своя собствен подход в ясно формулирано теоретично движение за разглеждане на възможностите и реалността на изграждането на европейска идентичност. Това определя и приносния теоретичен аспект на дисертацията, свързан с поставянето в основата на тезата за типовете връзки, които оформят модели на европейска идентичност. Целенасоченият обзор на теориите за европейска идентичност, понятийните разграничения (идентичност, идентификация; политическа идентичност, европейско гражданство; модели на идентичност и др.) създават основа за качествено изследване, като се представят аспектите, в които то е доразвито и обогатено в сравнение с това на Фавел и Речи от изследването им, посветено на свободното движение и формирането на европейска идентичност. Важен принос на дисертацията е и свързването на теоретичната рамка на изследването с правно-политически параметри и нормативната перспектива към изследването на свободното движение. Именно в този контекст дисертантката предлага теоретичен принос в обосноваване на разграничението на различни типове връзки, като посочва нормативни основания за приложението на класификацията (1.2.2).

Втора глава е посветена на детайлно и прецизно представяне на методологията на изследването, което цели на обоснове отговори на формулираните изследователски въпроси. Дисертантката ясно аргументира избора си за използване на качествени методи като се позовава както на изследването на двамата автори, цитирани по-горе, което

вдъхновява и собственото изследване, така и на представяне на теоретичните основи на избрания изследователски подход с ясна референция към трудове в областта на методологията на изследванията в областта на социалните науки. Трябва да се посочи, че дисертантката обосновава ясно стъпките в методологическо отношение в сравнителен план с посочените водещи изследвания (ограничения, особено формулирането на въпросите, фази на изследването, анализа на данните, кодирането, т.н.). Недостатъчно убедителна обаче е селекцията и аргументацията на авторите, на които тя се позовава за обосноваване на избрания подход от методологическа гледна точка. Независимо от това, трябва да отбележим, че постигнатото и реализираното като методология изследване демонстрира съществен напредък и новост в провеждането на изследователска работа. Това представлява лично постижение за дисертантката. Тези параметри на изследователската работа са представени прецизно и подробно в дисертационния труд.

Трета глава е посветена на представянето на моделите на европейска идентичност, основани на една много интересна и плодотворна перспектива като опит за проследяване на взаимодействието и претеглянето на различните типове връзки в себerefлексията на респондентите. Дисертантката представя оригинален подход в извеждане на моделите като „фамилни сходства“ с различен баланс на салиентност на компоненти, като също така се обосновават предизвикателства пред оформянето им като консистентни модели. Анализът представя картина на една мрежа от връзки, които оформят основния извод за комплексността и нееднозначността на самото разбиране за европейска идентичност и сложността на проявлението на връзките между различните идентификации на респондентите. В тази част анализът широко използва и се позовава на емпиричния материал от самостоятелното изследване на докторантката. Тук може да се направи критична бележка за недостатъчното обосноваване и оформяне на линията на разграничението между дедуктивния и индуктивния анализ като инструменти на подхода на изследването. Част 3.2 би била по-полезна, ако се включи в частта, която обосновава изследването преди анализа на проведеното самостоятелно изследване. Тази глава приемам като най-значима в дисертационния труд. В нея са представени четири модела на европейска идентичност, които откриват път за по-нататъшно изследване.

В четвърта глава се обобщават изводите от изследователската задача като се извеждат линии на връзка и разделение в процеса на формиране на европейска идентичност и в осмислянето на обвързаността на гражданите на Съюза. На преден план авторката извежда ценностите, гражданството, сигурността и суверенитета, но и изостреното възприятие на миграцията от изток на запад. Използването на понятието за нов „обществен договор“ може да се разглежда по-скоро като метафора за дейността и гражданската активност, отколкото като аргумент в осмислянето на спойката на уникалната политическата система

на реалността на Европейския съюз, тъй като разглеждането на мястото на свободното движение в осмислянето на политическия ред не е достатъчно ясно представено.

Заклучението извежда полета на нови изследвания, които биха имали отражение и върху политическия дневен ред на Европейския съюз.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Получените резултати от изследователската работа имат както теоретично, така и практико-приложно значение. Съгласна съм с формулираните приноси и потвърждавам впечатлението си, че те са резултат на самостоятелна изследователска работа и са лично дело на авторката. Както вече бе посочено в оценката на отделните части на дисертационния труд дисертантката разработва оригинална концептуална рамка, която се основава на подход, поставящ в сърцевината разбирането, класификацията и отношенията между различни типове връзки/ обвързаности между гражданите в контекста на свободното движение. Тази концептуална рамка е последователно приложена в качествено изследване и в анализа на данните, както и в извеждането на моделите на европейска идентичност. Този подход, както авторката ясно посочва, е изведен от теоретичната рамка на Фавел, Речи и Уайт, но няма съмнение, че е разширен както като теоретичен конструкт, така и като приложение към различна група респонденти. Фокусът на изследването на Уайт е върху политическата връзка като нормативен идеал, но целта му не е да разглежда понятието в абстрактен смисъл, а по-скоро да го използва като практически-ориентиран начин за разглеждане на проблемите на политическата общност в контекста на съвременна Европа. В този смисъл у Уайт е налице стремежът към един „практически обрат“ в съвременната теория (White, 2006). Макар и тази посока да не е поета изцяло от докторантката, може убедително да посочим, че тя умело прилага подхода на Уайт за изследователската работа като „упражнение по слушане“, в резултат на което се представя множествеността на начините на конструирането на областите от проблеми, въз основа на които могат да се оформят модели на европейска идентичност. Свободното движение се концептуализира в изследването като структурираща връзка за нормативния модел на европейска идентичност като „все по-тесен съюз“. Динамиката на развитието на интеграционните процеси се отразява и в динамиката на формирането на европейска идентичност, като това разбиране е заложено още в първите политически документи, които поставят въпроса за европейската идентичност на политическия дневен ред. В този смисъл и днес динамиката на развитието на интеграционните процеси и на свободното движение ще оформи процесите на изкристализиране, поява или динамично реструктуриране на идентификацията със Съюза и с Европа. Тезата на дисертантката, че свободното движение е главната структурираща връзка, която създава предпоставки за действието и на други

връзки или бондс, очаква по-нататъшен анализ и изследователски интерес, за което искрено бих я насърчила.

Докторантката има две самостоятелни публикации по темата, като едната публикация е на английски език.

4. Заключение

Дисертационният труд е самостоятелно, завършено и задълбочено изследване на актуален въпрос със съществено значение за развитието на ЕС. Представеният текст демонстрира, че поставените задачи и цели са изпълнени. Дисертацията е написана на добър стил, позоваването и цитирането е добросъветно. Има някои стилови, пунктуационни и езикови грешки, които обаче не се отразяват върху правилното разбиране и не нарушават общия добър научен стил на изложение. Дисертационният труд би спечелил, ако с по-голямо внимание се бе подходило към оформлението му, странирането и представянето на цитатите в текста. В хода на настоящото становище отправих критични бележки и оценки към някои аспекти на структурата, концептуалните основания и стила на изложение, които не променят общата ми положителна оценка за дисертационното изследване на Стела Конакчиева.

Предлагам на уважаемите членове на научното жури **да присъдят на Стела Пламенова Конакчиева образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки, шифър 05.11.02 Политология (Европеистика - Политологични изследвания на ЕС – Европейска идентичност).**

3.06.2017 г.

Становището изготви:

Проф. д-р Мария Стойчева